

ERI KIELI- JA KULTTUURITAUSTAISET LAPSET JA AIKUISET LAHDEN KAUPUNGIN VARHAISKASVATUKSESSA

Tietoa monikulttuurisuuden ilmapiirissä tehtävästä työstä päivähoitossa ja esiopetuksessa.

Käsikirjan teksti selkiyttää terminologiaa ja tuo esille uudistuneen lainsäädännön haasteet päivähoitolle.

Broman Marja-Leena
Paananen Jaana
Seppälä Sirkka
Stranius Mirja
Ylijärvi Satu

Sisällys

Maahanmuuttajatyötä sääteleviä lakeja ja asetuksia	3
Maahanmuuttajatyön haasteet päivähoidon henkilöstölle	4
Maahanmuuttaja-asiakkaan kohtaaminen	4
Kulttuuritietoinen työntekijä	4
Eri kieli- ja kulttuuritaustainen perhe ja päivähoito	6
Kulttuurishokki	6
Uuden perheen kohtaaminen	7
Kasvatuskumppanuus	8
Tavoitteena kaksikielisyys ja –kulttuurisuus	9
Äidinkielen merkitys	9
Kieliavustajat	10
Suomi toisena kielenä	10
Perusopetukseen valmistava opetus	11
Tulkkipalvelut	12
Tulkin tilaus	12
Keskustelu tulkin välityksellä	12
Yhteistyötahot	13
Käsitteiden määrittelyä	14
Liitteet	17
Luettavaa	23
Internet osoitteita	26

1. Maahanmuuttajatyötä sääteleviä lakeja ja asetuksia

Ulkomaalaisten maahantuloa ja maassa oleskelua säätelevät sekä kansallinen lainsäädäntö että Suomen solmimat kansainväliset sopimukset. Viranomaisten on kaikessa toiminnassaan noudatettava kansainvälisten ihmisoikeussopimusten velvoitteita.

Monikulttuurisuuden liittyviä lakeja Suomessa:

Ulkomaalaislaki (1991). Hallituksen maahanmuutto ja pakolaispoliittinen ohjelma (1997)

Lipposen II hallituksen ohjelma (1999) Laki maahanmuuttajien kotouttamisesta ja turvapaikanhakijoiden vastaanotosta (1999) Suomen perustuslaki (1999)

Valtioneuvoston periaatepäätös etnisen syrjinnän ja rasmin vastaiseksi toimintaohjelmaksi (2001)

Lisätietoa laeista:

www.finlex.fi ,<http://www.uvi.fi>

1.1 Kotouttamislaki

Maahanmuuttajien kotouttamisohjelma perustuu hallituksen maahanmuutto- ja pakolaispoliittiseen ohjelmaan, jonka tavoitteena on luoda suuntaviivat Suomen pakolais- ja maahanmuuttopolitiikalle.

Laissa kotoutumisella tarkoitetaan maahanmuuttajien yksilöllistä kehitystä tavoitteena osallistua työelämään ja yhteiskunnan toimintaan samalla omaa kieltään ja kulttuuriaan säilyttäen.

Lahden kaupungin kotouttamisohjelma (20.12.1999/1009§/kaupungin hallitus) perustuu Suomen hallituksen maahanmuuttopolitiikkaan. Sen tavoitteena on tasavertainen integraatio suomalaiseen yhteiskuntaan sekä mahdollisuus ylläpitää omaa äidinkieltään ja kulttuuriaan. Päivähoidon osalta kotouttamisohjelma korostaa integraation saavuttamiseksi lapsen äidinkielen merkitystä kokonaiskehitykselle ja ehdottaa päivähoitoon tulemista vasta kaksi vuotta ennen kouluikää suomenkielen oppimiseksi, ellei muuta päivähoitoa tarvetta ole. Päivähoitoon tulee palkata äidinkielistä avustajia äidinkielen tukemiseksi. Eri kieli- ja kulttuuritaustaisten lasten erityistarpeiden huomioimiseksi ryhmäkokoa voidaan pienentää päivähoitojohtajan päätöksellä. Kotouttamisohjelman mukaan lapselle tulee laatia henkilökohtainen opetussuunnitelma, jossa huomioidaan hänen erityistarpeensa kahden kielen ja kulttuurin osalta.

1.2 Lasten päivähoitoa ja esi- ja alkuopetusta säätelevät lait ja asetukset:

Laki lasten päivähoitosta (36/73)

Asetus lasten päivähoitosta (239/73)

Asetus lasten päivähoitosta annetun asetuksen muuttamisesta (1336/94)

Lasten päivähoitoon tehtiin maahanmuuttajia koskeva lisäys 22.12.1994. Se määrittelee

lasten päivähoitoon kuuluvaksi tavoitteeksi myös suomen- ja ruotsinkielisten, saamelaiden, romaanien ja eri maahanmuuttajaryhmien lasten oman kielen ja kulttuurin tukemisen yhteistyössä kyseisen kulttuurin edustajan kanssa.

Perusopetuslaki (476/83) ja –asetus 1984

Opetusministeriön päätös eräistä maahanmuuttajien opetuksen erityisjärjestelyistä (106/95 4§)

Asetus nro 804 sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusehdoista

Lisätietoja:

<http://www.stakes.fi/varttua>

2. Maahanmuuttajatyön haasteet henkilöstölle

Erilaisista kulttuureista tulevien ihmisten kohtaaminen, lasten oman äidinkielen ja kulttuurin tukeminen, suomi toisena kielenä opetuksen kehittäminen ja työntekijän oman kulttuurishokin läpikäyminen asettaa päivähoiton henkilöstölle haasteita.

Yhteistyö perheiden kanssa, kotoutumisen tukeminen ja lasten kulttuuri-identiteetin vahvistaminen on oleellinen osa eri kieli- ja kulttuuritaustaisten kanssa tehtävää työtä.

2.1 Maahanmuuttaja-asiakkaan kohtaaminen

Työ vieraasta kulttuurista tulevan asiakkaan kanssa perustuu samalle ammattitaidolle kuin suomalaisten kanssa. Vaikeuksia saattaa tulla kielen ymmärtämisessä ja kulttuurieroissa. Kulttuurin tuhannet kirjoittamattomat toimintasäännöt tulevat esille juuri silloin, kun joku muu tekee toisin. Työntekijän on hyvä tiedostaa omien käsitystensä ja käytöksensä kulttuurisia sidonnaisuuksia. Kyky kyseenalaistaa itsestään selvänä pitämiään asioita helpottaa kanssakäymistä.

2.2 Kulttuuritietoinen työntekijä

Päivähoitohenkilöstön tulee olla tietoinen siitä, miten kulttuuriset tekijät ohjaavat heidän ajatteluaan, käyttäytymistään ja käsityksiään oikeasta ja väärästä. Heidän tulee olla tietoisia myös siitä, että kaikki ajattelu, käyttäytyminen ja käsitykset eivät perustu samalle maailmankuvalle eikä samanlaisille kulttuurisille asenteille tai normeille.

1. Kulttuuritietoinen auttaja on tietoinen omasta kulttuurisesta matkalaukustaan; hän tuntee omat arvostuksensa, norminsa ja mieltymyksensä ja ymmärtää miten ne vaikuttavat hän työskentelyynsä. Hän yrittää välttää työskentelyä ennakkoluulojen ja stereotyyppien varassa.
2. Hän ei ole etnosentrinen: hän arvostaa ja kunnioittaa erilaisuutta. Hän näkee kulttuurit yhtä arvokkaina kuin omansa eikä yritä tyrkyttää omia arvojaan muille.
3. Hän ymmärtää vähemmistöjen sosiopoliittisen tilanteen: hän tiedostaa vähemmistöihin kohdistuvan rasismien ja muun syrjinnän. Hän on myös tietoinen ns. kulttuurirasismien merkityksestä vähemmistöidentiteetin kehittymiselle.
4. Hän ei ole värisokea: hän ei ahdistu erilaisuuden kohtaamisesta, ja ymmärtää, että erilaisuus ei ole poikkeavuutta. Hän ei ummista silmiään erilaisilta asenteilta ja uskomuksilta eri etnisiin ryhmiin kuuluvien ihmisten välillä. Hän tunnustaa erilaisuuden, mutta kokee kaikki ihmiset samalla tavoin inhimillisinä olentoina ja arvostaa heitä tämän mukaisesti.
5. Hänellä on eri kulttuureista koskevaa tietoa: hänellä on tietoa eri etnisten ryhmien historiasta, kulttuurisista arvoista, normeista ja elämäntyylyistä. Hän on kiinnostunut eri kulttuureista ja haluaa oppia lisää.
6. Hän tiedostaa oman koulutuksensa ja ammattialansa kulttuurisidonnaiset painotukset ja vinoutumat; hän ymmärtää, että hänen koulutuksensa ja ammattitaitonsa rakentuvat hänen kulttuurinsa arvostuksille ja normeille. Hän on työssään joustava ja avoin erilaisille näkemyksille.
7. Hän on herkkä kulttuurien välisille kommunikaatioeroille: hän pyrkii lähettämään ja vastaanottamaan verbalisia ja ei-verbalisia viestejä tarkasti kulloinkin kulttuurisesti oikealla tavalla. Hän on tietoinen kulttuurisesti sopivista puheenaiheista.

(Lähde: Alitolppa-Niitamo A., 1994,168-169)

3. Eri kieli- ja kulttuuritaustainen perhe ja päivähoito

3.1 Kulttuuri

Taylor määritteli kulttuurin vuonna 1871 ja kirjoitti: "Kulttuuri on kompleksikokonaisuus, joka sisältää tiedon, taidon, uskonnon, taiteen, moraalin, lain, tavat, sekä muut ominaisuudet ja tottumukset, jotka ihminen on omaksunut yhteisön jäsenenä."

Kulttuuri:

- opitaan sosialisoinnin kautta
- välittyy kasvatuksen kautta sukupolvelta toiselle
- on tiedon, uskomusten ja arvojen järjestelmä, jota kautta ihmiset rakentavat kokemuksiaan, havaintojaan, toimivat ja suorittavat valintoja vaihtoehtojen välillä
- siirtyy tiedonvälityksen ja oppimisen kautta.
- tapa, jolla hahmotamme asioita ja ympäröivää maailmaa. Se on myös tapa, jolla muodostamme käsityksemme toisista ihmisistä. Jokaisella meistä on oma kulttuurimme. Yksilöiden tavoista ja kulttuureista muodostuu yhteisöjen tavat ja kulttuuri.

Perheet, heimot, kylät, kansat omivat tai oppivat tapoja, jotka ovat keskenään niin samanlaisia, että aletaan puhua yhtenäisestä kulttuurista. Näin syntyy harha, että esimerkiksi kaikki venäjänkieliset ihmiset ovat keskenään samanlaisia. Jokainen ihminen on yksio. Siksi on tärkeää kohdata eri kieli- ja kulttuuritaustainen henkilö yksilönä.

Suomen hallituksen tavoitteena on, että maahanmuuttajat pystyvät ylläpitämään ja kehittämään omaa kieltään ja kulttuuriaan ja harjoittamaan omaa uskontoaan.

Päivähoidon henkilökunnalla tulee olla perustiedot eri kulttuureista ja uskonnoista. Kirjallisuudesta voi asioita selvittää etukäteen. Perheen kanssa tulee keskustella mm. ruokailuun, siisteyskasvatukseen ja uskontoon liittyvistä asioista ettei synny väärinkäsityksiä. Kun keskustellaan muusta kuin päivittäisistä asioista on käytettävä tulkin apua.

3.2 Kulttuurishokki

Usein erilaisten kulttuurien kohdatessa omat totut toimintamallit menettävät merkityksensä. Sosiaalinen kanssakäyminen ja päivittäisten rutiinien hoitaminen muuttuvat vaikeaksi ympäristössä, jota ei tunne. Ihminen turhautuu, kun käyttäytymisen koodit ovat hukassa. Tällaisen poikkeavan ympäristön kohtaamisen herättämistä tunteista käytetään sanaa kulttuurishokki.

Maahanmuuttajien kanssa työskentelevä voi kokea oman kulttuurishokkinsa kohdatessaan itselleen vieraita tapoja ajatella ja toimia. Työntekijän on selvittävä kulttuurishokistaan oppimalla työroolinsa sisältö ja rajat, jotta hän pystyy työskentelemään omaa kulttuurishokkia elävän asiakaskunnan kanssa. (Forsander ym.)

Kulttuurishokin eri vaiheet

Kulttuurishokkia on kuvattu vaiheittain etenevänä. Se on prosessi, joka etenee "kuherruskuukaudesta" torjunnan ja inhoreaktion kautta hitaaseen toipumiseen kielitaidon ja taitojen karttuessa.

1. Kuherruskuukausivaihe
 - innostus uudesta, tosin tietoisuus erilaisista sosiaalisista kanssakäymistä rajoittavista kulttuurieroista
2. Torjuntavaihe
 - vihamielisyys ja turhautuminen uuteen kulttuuriin
 - turvan haku omasta kulttuurista
 - omaksi koettujen eli lähtökulttuurin arvojen vahvistaminen
3. Tasapainon haku
 - jännitystila laskee
4. Useamman kulttuurin hallinta
 - Ihminen on omaksunut kahden kulttuurin kielen, arvot, tavat ja osaa tasapainottaa elämänsä kahden kulttuurin välillä
 - ihminen voi myös tuntea olevansa ulkopuolinen tuntemissaan kulttuureissa, uusi voi etäännyttää vanhasta

3.3 Uuden perheen kohtaaminen

Vanhempien kanssa keskustellaan arkikäytännöistä. Keskustelussa on syytä varoa tilanteita, joissa perheelle kasvaa pelko, että se menettää otteensa lapsesta ja valta siirtyy päivähoidolle. Tämä pitää ottaa huomioon kaikkien vanhempien kanssa, mutta erityisesti eri kieli- ja kulttuuritaustaisten vanhempien kanssa. Heille suomalainen yhteiskunta ja sen palvelut ovat usein tuntemattomia.

Kannattaa varata riittävästi aikaa, kun perhe tutustuu päivähoitoon. Tämä on erityisen tärkeää eri kieli- ja kulttuuritaustaisten perheiden kohdalla.

Alkukeskustelussa kerrotaan vanhemmille päiväkodin toiminnasta ja tavoitteista sekä keskustellaan lapsen kehityshistoriasta. Vanhempien kanssa keskustellaan myös ruokailusta, vaatetuksesta, uskonnosta, sairauksista, perheen kulttuurista, äidinkielestä ja juhlista. Perheen ja päivähoitohenkilöstön yhteistyö auttaa kotoutumaan uuteen ympäristöön. Paikalla on oltava tulkki.

Emme myöskään saa unohtaa lapsia, joiden perheessä toinen vanhemmista on suomalainen ja toinen jostain muusta kulttuurista emmekä romanikulttuurin lapsia. He ovat kahden kulttuurin lapsia ja heillä on oikeus oppia tuntemaan omat kulttuuriset juurensa.

Monikulttuurisuus on mielletty tavallisesti niin, että perhe on joskus tullut Suomeen jostakin. Vähälle huomiolle ovat jääneet ne perheet, joissa toinen vanhemmista on kantasuomalainen ja toinen uussuomalainen. Näiden perheiden lasten identiteetin

tasapainoisessa kehittämisessä on omat kehitystarpeensa. Lapsi voi kamppailla kaksoidentiteettinsä kehittämisen keskellä. Päivähoidon työntekijöiden tulisi tiedostaa kaksikulttuurisuuden monitahoisuus ja –kerroksisuus. Usein lapset ikään kuin kulkevat ”suomalaisuusputkessa” niin ,että missään vaiheessa kaksikulttuurisuus ei tule esille – muutoin kuin ehkä erilaiseen ulkonäköön liittyen. Identiteettiään rakentava lapsi on herkkä vaistoamaan päivähoiton työntekijöiden asenteet ja poimimaan puolihuolimattomat kommentit aikuisen puheista.

Lapsi voi kokea huonommuutta erilaisuutensa vuoksi, mutta ei osaa pukea mieltään askarruttavia asioita sanoiksi. Hän voi kokea ettei tule hyväksytyksi kunnolla kumpaankaan etniseen ryhmään, koska poikkeaa ulkoisesti molemmista. Vanhempien kanssa olisi hyvä keskustella miten kaksikulttuurisuus tulee esille perheen arjessa. Mikäli kyseessä on yhden vanhemman perhe, on asian esille ottaminen entistä tärkeämpää. Hienotunteisuudessamme voimme ohittaa lapsen tarpeet ja lapsi voi jäädä ilman sitä tukea, joka olisi juuri kahden kulttuurin perheelle tärkeää. (Liite 1)

3.4 Kasvatuskumppanuus

Onnistunut varhaiskasvatus perustuu vanhempien ja kasvattajien keskinäiseen hyvään, tasavertaiseen ja toisia kunnioittavaan lapsen kasvatuskumppanuuteen, joka syntyy vain kanssakäymisellä. Yhteiset tavoitteet luodaan arvoista näkemyksistä ja vastuista keskustelemalla. Maahanmuuttajaperheiden kanssa tehtävä yhteistyö edellyttää varhaiskasvatuksessa erityistä huomiota. Kasvatuskumppanuuden rakennuspalikoita tulee etsiä yhdessä vanhempien kanssa varhaiskasvatuksen arvojen mukaisesti, vanhempien kulttuuria kunnioittaen.

Toimintatavat ja kasvatuskumppanuus voidaan yhdessä löytää aidossa dialogissa, joka tarkoittaa toisen kuuntelemista, yhteisen ymmärryksen etsimistä ja tasavertaista asiantuntijuuden jakamista.

(Heinämäki, 2004, 53)

4. Tavoitteena kaksikielisyys ja – kulttuurisuus

Vähemmistöön kuuluvan lapsen oman kielen ja identiteetin tukeminen sekä kaksikielisuuden ja –kulttuurisuuden edistäminen on asetettu viralliseksi tavoitteeksi Suomessa niin maahanmuutto- ja pakolaispoliittisessa ohjelmassa kuin koulutuspolitiikassakin.

4.1 Äidinkielen merkitys

Äidinkielen eli ensikielen osaaminen on ratkaisevan tärkeää lapsen identiteetin kehittymiselle.

Se on tunteiden ja ajattelun kieli. Heikosti kehittynyt äidinkieli vaikuttaa syvästi lapsen tunne-elämään ja älylliseen kehitykseen, eikä lapsi kykene riittävästi ilmaisemaan itseään. Äidinkielen kautta muodostuu tunneside lapsen ja vanhempien, isovanhempien, suvun ja koko kulttuurin välille ja se luo perustan kielen oppimiselle.

Tutkijoiden mielestä lapsen tulisi saada varhaislapsuudessa mahdollisimman paljon tukea äidinkielelleen, koska kieli on tärkeä osa ihmisen minäkuvaa, omaa identiteettiä.

On tärkeää, että vanhemmat ovat selvillä omasta kielellisestä identiteetistään ja kulttuuritaustastaan niin, että heidän omat ristiriitatilanteensa eivät vaikuta lasten kaksikielisuuden ja –kulttuurisuuden kehitykseen. (Arnberg, 1987, 15) Ihanteellisin kielen oppimisympäristö on lapsen luonnollinen perhe- ja leikkiympäristö. Kieli pitäisi opettaa lapselle asteittain – vaatimustason tulee olla oppijan mukainen. Kaksikieliseksi kehittyvä lapsi tarvitsee kosketuksia sellaisiin aikuisiin, jotka puhuvat hänen kieltään äidinkielenään.

(Arnberg, 1987, 78-83)

Arnberg luokittelee kaksikielisuuden kolmeen eri tasoon (kieli tässä tapauksessa suomen kieli)

- 1.taso "passiivinen kaksikielisyys – lapsi ymmärtää kieltä, vaikka ei puhuisikaan sitä.
Tämä saavutetaan noin kahdessa vuodessa
- 2.taso "aktiivinen kaksikielisyys" – lapsi ymmärtää kieltä ja puhuu sitä melko sujuvasti
Tämä saavutetaan noin viidessä vuodessa
- 3.taso "absoluuttinen kaksikielisyys – lapsi puhuu molempia kieliä täydellisesti tai melkein täydellisesti.

Äidinkielen oppimisen lisäksi on tärkeää, että lapsi oppii hyvin myös suomen kielen. Lapset, jotka saavuttavat kaksikielisuuden ja kykenevät toimimaan sekä oman että enemmistökulttuurin piirissä, voivat menestyä hyvin myös jatko-opinnoissa ja myöhemmin työelämässä. Hyvä suomen kielen taito varmistaa sen, että lapsi voi luoda toverisuhteita suomalaisiin lapsiin. Näiden suhteiden luomiseen lapsi tarvitsee paitsi suomen kielen taitoa myös aikuisen aktiivista ja määrätietoista tukea.

4.2 Kieliavustajat

Päivähoidossa toimii eri kieli- ja kulttuuritaustaisten lasten tukena äidinkieliä avustajia. Heidän keskeisin tehtävänsä on tukea lapsen oman äidinkielen kehittymistä ja edistää lapsen eheän kaksikielisen ja –kulttuurisen identiteetin muodostumista.

Kieliavustaja tukee lapsen äidinkieltä puhumalla hänen kanssaan aina omaa hyvää ja rikasta äidinkieltään. Hän suunnittelee ja toteuttaa yhdessä kasvatusvastuussa olevien työntekijöiden kanssa omankielistä toimintaa eri sisältö/orientaatioalueilla.

Hän auttaa henkilökuntaa kartoittamaan lapsen tieto/taitotasoa ja kielen kehitystä, sekä välittää tietoa lapsen kulttuurista toisille lapsille ja aikuisille. Hän auttaa lasta olemaan ylpeä omasta kulttuuristaan.

Kieliavustaja toimii myös tukena kasvatuskumppanuuden rakentamisessa perheen kanssa ja tukee henkilökuntaa lapsen kanssa toimimisessa. (liite 2)

Kieliavustajan lisäkoulutusta järjestettiin 2004 –2005 oppisopimuskoulutuksena.

Tavoitteena oli antaa valmiuksia toimia äidinkielen ja kulttuurin tukijoina päiväkodissa, lisätä heidän tietojaan ja ymmärrystään suomalaisesta päivähoitosta sekä kehittää kieliavustajien ammatillista roolia kahden kulttuurin välisissä vuorovaikutustilanteissa.

Koulutuksen sisältöalueita olivat mm. tutustuminen suomalaiseen varhaiskasvatusjärjestelmään, lapsen kasvu ja kehitys, yhteistyö- ja vuorovaikutustaidot, eri kieli- ja kulttuuritaustaisen lapsen kielellisen ja kulttuurisen kehityksen tukeminen sekä kieliavustaja kulttuuritulkkinä päivähoidossa. (liite 3)

4.3 Suomi toisena kielenä

Muuta kuin suomea äidinkielenään puhuvilla lapsilla tulee olla mahdollisuus opiskella suomea luonnollisessa vuorovaikutuksessa suomenkielisten lasten ja aikuisten kanssa. Lapsen varhaiskasvatus- ja esiopetussuunnitelmaan, jotka laaditaan yhdessä vanhempien kanssa, kirjataan tavoitteet ja suunnitelma siitä, miten lapsen äidinkielen ja suomen kielen kehitystä tuetaan. Tavoitteena on toimiva kaksikielisyys.

Suomen kielen taito on portti suomalaiseen kulttuuriin. Vieraskielisten lasten opiskelun päämääränä on sellaisten perustaitojen saavuttaminen, joilla he pystyvät toimimaan ja oppimaan suomalaisessa kieliympäristössä. Lapsen kielelliset taidot, kielen käyttäminen ja ymmärtäminen arvioidaan ennen esiopetussuunnitelman tekemistä. Tavoitteena on, että lapsi saavuttaa esiopetusvuonna mahdollisimman hyvän suomen kielen taidon kaikilla kielen osa-alueilla.

Tavoitteena on myös, että lapsi oppii arkielämän perussanastoa ja osaa käyttää kieltä luontevasti eri tilanteissa. On muistettava, että uuden kielen oppiminen ja kuunteleminen vaatii keskittymistä sanojen ymmärtämiseen ja asiakokonaisuus saattaa jäädä vieraaksi. (Lehtinen, 2002:57)

Lapsen edistyessä tavoitteena on, että hän ymmärtää ja käyttää aktiivisesti suomen kieltä ja harjoittelee oikeita suomen kielen rakenteita. Keskeiset sisältöalueet valitaan suomalaiseen kulttuuriin kotouttavista ja kulttuureita vertailevista aihepiireistä.

Järjestelmällinen suomi toisena kielenä opetus alkaa lapsen tullessa päivähoidon. Suomen kielen arviointi tapahtuu havainnoimalla lapsen sanavarastoa, oikeakielisyyttä, sekä sitä miten lapsi ilmaisee ajatuksensa, tunteensa ja tahtonsa. Apuna käytetään

Kettu- ja Lumiukkotehtäviä. Lapselle laaditaan henkilökohtaiset tavoitteet, joiden toteutumista tuetaan ja seurataan.

Lapsen kielellinen kehitys liittyy läheisesti lapsen yleiseen kehitykseen. Muuta kuin suomea äidinkielenään puhuvien lasten kanssa työskenteleviltä aikuisilta vaaditaan erityistä herkkyyttä kohdata lapsi. Aikuisen puhuman kielen tulee olla selkeää ja hyvää puhekieltä. Hänen on nähtävä kielimuurin taakse. Tavoitteellinen, järjestelmällinen ja tehostettu suomen kielen opetus avaa portin lapsen sisäiseen maailmaan

4.4 Perusopetukseen valmistava opetus

Lahdessa kaikki peruskouluikäiset maahanmuuttajataustaiset oppilaat aloittavat koulunkäynnin valmistavassa opetuksessa, jos heidän kielitaitonsa sitä vaatii. Esiopetuksesta tulevien lasten valmistavan opetuksen tarve arvioidaan kielellisten valmiuksien mukaan. Arviointi tehdään esiopetuksen, vastaanottavan koulun ja koululaitoksen maahanmuuttajakoordinaattorin yhteistyönä.

Lahdessa perusopetuksen valmistavan opetuksen opetusryhmien maksimikoko on 15 oppilasta. Perusopetukseen valmistava opetus kestää yleensä vuoden.

Mahdollisuuksien mukaan opetuksessa noudatetaan koulun tuntijakoa ja oppilaan oletetun perusopetuksen vuosiluokan tuntimäärää. Valmistavassa opetuksessa korostetaan oppimaan oppimista sekä äidinkielellä että suomeksi.

Jokaisen oppilaan valmistavan opetuksen kesto ja tuleva luokka-aste arvioidaan erikseen. Kyseisillä oppilailla on oikeus olla valmistavassa opetuksessa kunnes valmiudet siirtymiseen on saavutettu.

Valmistavasta opetuksessa siirrytään perusopetukseen yleensä yhden kouluvuoden jälkeen, jolloin oppilaalla tulisi olla hallinnassa keskeinen koulunkäyntiin liittyvä suomen kielen sanasto. Esiopetuksesta valmistavalle luokalle tulevan lapsen on mahdollista suorittaa valmistavalla luokalla ensimmäisen luokan oppimäärä, jolloin hän voi siirtyä valmistavalta luokalta lukuvuoden kuluttua suoraan toiselle luokalle. Kaikki luokillesiirrot käsitellään tapauskohtaisesti opetussuunnitelman mukaan yhteistyössä lähikoulujen ja vanhempien kanssa.

Perusopetukseen valmistavan opetuksen tavoitteet:

Oppilaalle tehdään oma opinto-ohjelma. Siinä määritellään hänen lähtötasonsa, tavoitteet, opiskeltavat aineet, integrointi perusopetuksen ryhmiin, henkilökohtaisen ohjauksen järjestäminen ja mahdolliset muut tukitoimet. Opetuksessa otetaan huomioon oppilaan ikä, oppimisvalmiudet ja oppimistausta

5. Tulkkipalvelut

Tulkki on kielisilta henkilöiden välillä, jotka eivät puhu toistensa kieltä. Hän mahdollistaa kommunikoinnin, lisää kielellistä tasa-arvoa ja varmistaa, että viestit siirtyvät muuttumattomina kielestä toiseen.

Ammatillinen tulkki on neutraali, jäävi ja vaitiolovelvollinen. Hän on puolueeton asiakkaitaan sekä asiaa kohtaan ja tulkkaa kaiken, mitä keskustelussa sanotaan. Tulkki ei voi ottaa kantaa tulkattavaan asiaan. Keskustelu on aina luottamuksellinen.

Tilaa tulkki, kun et ole varma, riittääkö asiakkaan suomen kielen taito asian hoitoon. Viranomainen voi tilata tulkin vaikka asiakas ei katsoisikaan sitä tarpeelliseksi. Käytä aina ammattitulkkia. Älä koskaan käytä lasta tulkkina.

5.1 Tulkkaukset

Pakolaistaustaisen asiakkaan tulkkaukset ovat maksuttomia, kunnes hän saa Suomen kansalaisuuden.

Tulkkaukset kustannetaan valtion varoista kunnalle.

Paluumuuttajan tulkkaukset ovat maksuttomia puoli vuotta maahantulon jälkeen.

Jos tulkkauksesta tulee lasku, se lähetetään päivähoitotoimistoon hyväksyttäväksi.

5.2 Tulkin tilaus

Tulkki tilataan Lahden seudun tulkkikeskuksesta

AJANVARAUS p 818 3282

klo 8.00 –12.00 ja 13.00 –15.30

Varaa tulkkipalvelu mahdollisimman ajoissa ja ilmoita peruutuksesta tai muutoksesta tulkinvälittäjälle. Varaa tulkkaukseen riittävästi aikaa, tulkin välityksellä keskusteluun kuluu enemmän aikaa kuin tavallisesti.

Kun tilaat tulkin ilmoita tulkinvälittäjälle:

- tulkkaukspäivä ja kellonaika
- kieli
- asiakkaan nimi
- tulkkauksen aihe
- tulkkauksen paikka ja osoite
- varaajan nimi

5.3 Keskustelu tulkin välityksellä

- Puhu asiakkaalle älä tulkille
- Käytä minä –muotoa
- Tauota puhettasi
- Vältä ammattitermejä
- Anna tulkin kysyä, jos hän ei ole ymmärtänyt jotakin
- Anna tulkin tulkata rauhassa loppuun
- Tulkki tulkkaa kaiken mitä tilanteessa sanotaan

6. Yhteistyötahot

Eri kieli- ja kulttuuritaustaiset lapset päivähoidossa - työryhmä

Päivähoitojohtaja nimeää vuosittain työryhmän, jonka tehtäviin on kirjattu:

- 1) päivähoitoon tulevien eri kieli- ja kulttuuritaustisten lasten sijoittumisen ja määrän seuranta,
- 2) kehitystarpeiden kartoittaminen,
- 3) eri kieli- ja kulttuuritaustaisia koskevan tiedon kerääminen ja välittäminen,
- 4) kieliavustajien sijoittaminen,
- 5) aiheeseen liittyvän koulutustarpeen kartoitus ja koulutuksen suunnittelu yhdessä koulutustyöryhmän kanssa.

Työryhmän jäseniä voi konsultoida puhelimitse ja tarvittaessa he voivat tulla päivähoidon yksikköön.

Sosiaalitoimen erityispalvelut (STEP)/ Maahanmuuttajapalvelu

Maahanmuuttajapalvelu huolehtii pakolaisten ja paluumuuttajien vastaanotto- ja kotouttamispalveluista maahantulon alkuvaiheessa. Perheille laaditaan kotouttamissuunnitelma ja heitä tuetaan arkipäivän hallinnassa, tukiverkoston luomisessa sekä tiedon saannissa.

Perheiden siirtyminen alueellisten sosiaalipalveluiden piiriin tapahtuu yhteistyössä alueellisten sosiaalikeskusten kanssa perheiden tarpeiden mukaisesti.

- johtava sosiaalityöntekijä p. 818 3302
- sosiaalityöntekijä p. 818 3271
- pakolaisohjaajat p. 818 3276 tai p. 818 3275
- kanslisti p. 818 3272

Paavolan terveysasema

Pakolaisten ja paluumuuttajien terveyspalvelut on maahanmuuton alkuvaiheissa keskitetty Paavolan terveysasemalle

- terveydenhoitaja Vuokko Alanko p. 818 4366

Koulutuspalvelukeskus

- maahanmuuttajaopetuksen koordinaattori
Pasi Salmi p. 814 4030 / 050 387 8724

Tulkkipalvelu

- tulkinvälittäjä p. 818 3282

Työvoimatoimisto

p. 010 60 40032

Lahden työvoimatoriulkomaalaisyksikkö

7. Käsitteiden määrittelyä

Työministeriö määrittelee seuraavasti maahanmuuttajuuteen, monikulttuurisuuteen ja syrjintään liittyviä käsitteitä:

Maahanmuuttaja

yleiskäsite, jota käytetään kuvaamaan kaikkia maahan muuttaneita henkilöitä

Ulkomaalainen

Suomen oikeuden kannalta henkilö, joka ei ole Suomen kansalainen. Esim. turisti, liikemies, siirtolainen, pakolainen ja turvapaikanhakija, jolla on toisen maan kansalaisuus

Siirtolainen

henkilö, joka muuttaa pysyvästi maahan hankkiakseen siellä toimeentulonsa

Siirtotyöläinen

hakeutuu toiseen maahan hankkiakseen elantonsa, mutta ei asetu maahan pysyvästi

Pakolainen

henkilö, joka on kotimaansa ulkopuolella ja jolla on perusteltua aihetta pelätä joutuvansa kotimaassaan vainotuksi rodun, uskonnon, kansalaisuuden, tiettyyn yhteiskunnalliseen ryhmään kuulumisen tai mielipiteen johdosta. Pakolaiseksi kutsutaan Suomessa henkilöitä, jotka ovat saaneet jäädä maahan suojelun tarpeen vuoksi tai humanitääristä syistä

Turvapaikanhakija

henkilö, joka pyytää suojaa ja oleskeluoikeutta vieraasta maasta. Turvapaikanhakijan pakolaisuus todetaan vasta hakemuksesta annetulla päätöksellä, joten tulisi välttää "pakolainen" sanaa ennen kuin päätös on annettu

Kiintiöpakolainen

henkilö, jolla on Yk:n pakolaisasiain päävaltuutetun myöntämä pakolaisen asema ja jolle on myönnetty maahantulolupa vuosittain valtion tulo- ja menoarvion yhteydessä päätettävän pakolaiskiintiön puitteissa

Ulkosuomalainen

Suomen rajojen ulkopuolella asuva Suomen kansalainen tai syntyperältään suomalainen

Paluumuuttaja

ulkosuomalainen, joka on asunut Suomen rajojen ulkopuolella ja palaa

takaisin Suomeen esim. ruotsinsuomalaiset, inkeriläiset paluumuuttajat, Viron ja entisen Neuvostoliiton suomalaiset

Monikulttuurinen, monietninen

monikulttuurisuudella tarkoitetaan eri kulttuurien tasa-arvoista rinnakkaiseloä Monikulttuurisuuden rinnalla käytetään käsitettä monietninen ja monikansallinen. Monietninen painottaa eri etnisten ryhmien, eri kulttuuriryhmien muodostamaa yhteiskuntaa

Kotoutuminen

prosessi, jossa maahanmuuttajat osallistuvat yhteiskunnan taloudelliseen toimintaan ja sosiaaliseen elämään.. He ylläpitävät ja kehittävät omaan kulttuuriinsa ja etnisyyteensä liittyviä tärkeitä pitämiään asioita. Kotoutuminen edellyttää myös sopeutumista sekä vähemmistöltä että valtaväestöltä

Syrjäytyminen

määritellään sosiaalipolitiikassa yleensä huono-osaisuuden kasautumaksi. Maahanmuuttajan syrjäytyminen tarkoittaa integroitumisen vastakohtaa ja tarkoittaa toisaalta maahanmuuttajan vieraantumista omasta kulttuuristaan ja toisaalta jäämistä valtayhteisön ulkopuolelle

Suvaitsevaisuus

ennakkoluulottomuutta ja avoimuutta yhdistettynä terveeseen itsetuntoon ja oman kulttuurin tuntemukseen, sekä samanaikaista uuden ja vieraan omaksumista sekä kriittistä suhtautumista siihen. Se on myös muiden mielipiteiden ja tapojen kunnioittamista

Etnosentrisyys

kun oma ryhmä (kulttuuri, kansa, muu ryhmä) asettaa itsensä keskipisteeseen ja arvio ja tuomitsee toisia tästä lähtökohdasta käsin. Oman kulttuurin piirteet määritellään normaaleiksi ja muiden epänormaaleiksi

Ennakkoluulo

perusteeton ja torjuva ennakkokäsitys

Kulttuuristereotypia

stereotypialla tarkoitetaan yksinkertaistettua kaavamaista mielikuvaa jostakin ihmisestä, rodusta, kansasta, kansasta, kulttuurista, instituutiosta ja tapahtumasta. Vuorovaikutuksessa kulttuuristereotypiat voivat vaikuttaa kielteisesti, jolloin muu informaatio suodattuu niiden kautta.

Etninen syrjintä

jonkin henkilön tai ryhmän asettamista muita huonompaan asemaan heidän hänen etnisen taustansa vuoksi

Muukalaispelko ,-viha

voimakasta kielteistä ennakkoluuloa erilaisia, muualta tulevia ihmisiä kohtaan eikä heidän kulttuuriaan kunnioiteta ja arvosteta. Muukalaispelko muuttuu usein muukalaisvihaksi, joka tähtää vähemmistöryhmän karkottamiseen tai hävittämiseen

Ksenofobia

pelkoon perustuvaa muukalaisvihaa kutsutaan omalla nimellä ksenofobiaksi. Sillä tarkoitetaan kaikkea vieraan ja tuntemattoman pelkoa, vieras koetaan uhkana tai mahdollisena vaarana

Rasismi

ideologia, jossa kielteiseksi määritellyt ominaisuudet kohdistetaan tiettyyn rotuun tai tiettyyn ryhmään ihmisiä. Rasismi koostuu sarjasta kuvitelmia, joiden mukaan jokin ryhmä on toista ryhmää moraalisesti, älyllisesti ja kulttuurisesti ylivoimaisempi ja jonka ylivoimaiset ominaisuudet periytyvät sukupolvelta toiselle. Rasismi saa erilaisia muotoja eri maissa riippuen historiasta, taloudesta, taustasta, kulttuurista ja muista tekijöistä

Liitteet

Liite 1 Perustiedot eri kieli- ja kulttuuritaustaisista lapsista

Liite 2 Eri kieli- ja kulttuuritaustaisen lapsen äidinkielen avustajan toimenkuva

Liite 3 varhaiskasvatuksen kieliavustajan koulutus

Päivähoidon ja esiopetuksen käytössä olevista lomakkeista on käännöksiä eri kielille. Mallit on nähtävissä ja kopioitavissa päivähoitotoimistossa.

Liite 1

LAHDEN KAUPUNKI
SOSIAALI- JA TERVEYSVIRASTO
PÄIVÄHOITO

PÄIVÄHOITOPAIKKA _____

MAAHANMUUTTAJALAPSET

LAPSI
KANSALLISUUS
USKONTO
KIELI
SUOMEN KIELEN TAITO
SUOMEEN TULOPÄIVÄ
LAHTEEN TULOPÄIVÄ
AIKAISEMPI ASUMINEN
AIKAISEMPI PÄIVÄHOITO
ISÄ
KOTIMAA/KIELI
AMMATTI
KIELITAITO
ÄITI
KOTIMAA/KIELI
AMMATTI
KIELITAITO

LAPSET	TYTTÖ/POIKA	SYNTYMÄAIKA

JOS LAPSI SAIRASTUU, KUKA HAKEE HÄNET POIS PÄIVÄHOIDOSTA?	
NIMI	PUHELIN

SAIRAUDET/ALLERGIAT
MAHDOLLINEN LÄÄKITYS
RUOKAVALIO

MISTÄ LAPSI ON KIINNOSTUNUT?
MISSÄ LAPSI ON HYVÄ?
MISSÄ LAPSI TARVITSEE APUA?

MITÄ LAPSI LEIKKII KOTONA?
MITÄ LAPSI PELKÄÄ?
MITEN LAPSI ILMAISEE ILOA, SURUA?

KULTTUURIIN JA USKONTOON LIITTYVÄT ASIAT
PERHEEN JUHLAT
USKONTOON LIITTYVÄT JUHLAT JA TAVAT
SAAKO LAPSI OMAN USKONNON OPETUSTA?
MISSÄ?
OSALLISTUUKO LAPSI PÄIVÄHOIDON JUHLIIN?
OSALLISTUUKO LAPSI PÄIVÄHOIDON KIRKOLLISIIN TAPAHTUMIIN/JUHLIIN?

PERHEEN TOIVEET

LAHTI ____ . ____ . ____

ALLEKIRJOITUKSET _____

Liite 2 Eri kieli- ja kulttuuritaustaisen lapsen äidinkielen avustajan toimenkuva

Äidinkielen avustajan keskeisin tehtävä on tukea lapsen oman äidinkielen kehittymistä ja edistää eheän kaksikielisen ja kulttuurisen identiteetin muodostumista.

Äidinkielen ja kulttuurin tukeminen

- käyttää aina omaa hyvää ja rikasta äidinkieltään puhuessaan lapsen kanssa.
- suunnittelee ja toteuttaa yhdessä kasvatusvastuussa olevien työntekijöiden kanssa lasten omankielistä toimintaa eri sisältöalueilla
- auttaa kartoittamaan lapsen tieto/taitotasoa ja kielen kehityksen tasoa
- välittää tietoa lapsen kulttuurista toisille lapsille ja aikuisille sekä auttaa lasta olemaan ylpeä omasta kulttuurista

-

Yhteistyö vanhempien kanssa

- rakentava silta perheen ja päivähoitohenkilöstön välillä, auttaa yhteistyössä ja kommunikoinnissa perheen kanssa

Päivähoidon työntekijöiden tukeminen

- toimii yhteistyössä ryhmän kasvatusvastuussa olevien työntekijöiden kanssa. Avustaja on yksi työryhmän jäsen ja osallistuu koko lapsiryhmän toimintaan, hän sitoutuu työyhteisön sovittuihin sääntöihin ja toimintatapoihin
- kertoo omasta kulttuuristaan ja tavoistaan henkilökunnalle
- toimii tarvittaessa tulkkina ja lapsen apuna kontaktien ja vuorovaikutuksen luomisessa .Avustajan ei pidä kuitenkaan puhua lapsen puolesta
- avustaja toimii sopimuksen mukaan joko lapsen rinnalla avustajana tai takalalla käsitellen puhutut asiat myöhemmin lapsen omalla äidinkielellä
- mikäli avustajaa ei ole kaikissa niissä ryhmissä ,joissa on mamu-lapsia, toiminta toteutetaan yli ryhmärajojen yhteisenä kerhotoimintana tai niin että avustaja osallistuu sovittuina aikoina toisen ryhmän toimintaan

Liite 3 Päivähoidon kieliavustajan koulutus

Opiskeluun orientoituminen

- tavoitteiden asettaminen
 - henkilökohtainen opintosuunnitelma
- Suomalaisen varhaiskasvatuksen järjestelmä
- varhaiskasvatuspalvelut ja lapsiperheiden tuki

Lapsen kasvu ja kehitys

- lapsen identiteetti, lapsen käsitys itsestä oppijana
- lapsen ohjaaminen oma-aloitteisuuteen, aktiivisuuteen ja itseohjautuvuuteen
- kielellinen kehitys

Yhteistyö ja vuorovaikutustaidot

- oma ilmaisu
- vuorovaikutusharjoitukset
- draamaharjoitukset
- vuorovaikutus ammattina
- persoonallinen ammatillisuus
- yksilölliset ja yhteisölliset ongelmat

Maahanmuuttajalapsen kielellisen ja kulttuurillisen kehityksen tukeminen

- äidinkielen merkitys lapsen kokonaisvaltaisen kehityksen ja kasvun ja identiteetin kannalta
- äidinkielen kehityksen tukeminen
- suomenkielen oppiminen
- sosiaalistuminen kaksikulttuurisuuteen/ perheen kotoutumisprosessi

Kieliavustaja kulttuuritulkkina päivähoidossa

- lapsen kehityksen tukeminen
- yhteistyö vanhempien kanssa
- kulttuurierojen vaikutus yhteistyöhön perheen ja päiväkodin välillä
- kieliavustajan työn kehittäminen

Luettavaa

Allahwedi, Helena – Hallenberg, Helena	Islamin porteilla
Abdi, Yusuf Omar	Somalina Suomessa
Alitolppa- Niitamo, Anne Arnberg, Lenore	kun kulttuurit kohtaavat Tavoitteena kaksi kielisyys
Alho, Olli	Kulttuurierityspiirteiden syntyminen
Aro, Jussi	Juutalaisuuden ja islamin peruspiirteitä
Baker, Colin	A parents' and teachers' guide To bilingualism
Barnes Virginia Lee ja Boddy Janis	Aman – somalitytön tarina
Cross, Stephen	Hindulaisuus
Forsander, Annika et al	Monietninen työ - haaste Ammattitaidolle
Forsten –Lindman, Nina	Pakolaisten seurantatutkimus Turussa
Gustafsson, Lind, Böhn	Barn i krig , röster och fakta
Hansegård	Kaksi kielisiä vai puolikielisiä
Hämeen-Anttila, Jaakko	Islamin käsikirja
Hämeen-Anttila, Jaakko	Islamin monimuotoisuus
Hyttinen, Tarja & Tuomarila Irmeli	Kurdit
Heinämäki, Liisa	Erityskasvatus varhaiskasvatuk- tuksessa
Hofstede, Geert	Organisaatiot ja kulttuurit
Jaakkola, Magdaleena	Maahanmuutto ja etniset asenteet
Jalava, Risto	Asfalttikukka

Koski – Knuuttila	Maahanmuuttajaperheiden ja päivähoidon kohtaaminen Lahden päivähoidossa (ph-tsto)
Kuurre, Olli	Miten ikä vaikuttaa vieraiden oppimiseen
Lahdenperä, Pirjo& Sahlin, Birgitta	Syrjinnästä kaveruuteen
Laihiala- Kankainen,S.&al	Moniääninen Suomi
Lehtinen,T	Oppia kieli kaikki
Lewis,R:D.	Kulttuurikolareita
Linjakumpu,Aini	Poliittinen islam
Lipner,	Hindulaisuus
Murdoch,Paul	Puolikuu ja pohjantähti muslimit keskellämme
Mankell,Hennig	Nimeltään Tea-Bag
Mankell ,Hennig	Comedia infantil
Martin,Maisa	Kielen merkitys siirtolaiselle
Miettinen,Maarit& Pitkänen,Pirkko	Opettaja kulttuurien leikkauspisteessä – opettajien käsityksiä työstä maahanmuuttajien kanssa
Najat Ouakrim	Nainen ja islam
Naucner,Kerstin& Welin ,Ritva& Ögren,Margreta	Kulttuurit ja kielet kohtaavat Työtavat monikielisessä päiväkodissa
Oinonen, Liisa	Vietnamilaisia , suomalaisia vai suomenvietnamilaisia
Paananen , Jaana	Eri kieli- ja kulttuuritaustaiset lapset. Haaste Lahden päivähoidon henkilöstölle

Palva,Heikki& Perho,Irmeli	Islamilainen kulttuuri
Paul,D	Women in buddhism
Pitkänen ,Pirkko	Näkökulmia monikulttuuriseen Suomeen
Pentikäinen&Pentikäinen(toim.)	Uskonnot maailmassa
Rask Sirpa	Maahanmuuttajalasten kielellisen kehityksen havainnointi ja tukeminen esiopetuksessa (ph tsto:n kirjasto)
Räty,Minna & Saari,Seija	Nimeni ei ole pakolainen
Räsänen,Heikki	Koraani ja raamattu
Saarelainen,Matti	Muhammedin pitkä varjo. Tutkimus poliittisen islamin länsimaille aiheuttamista haasteista
Salminen,Kerstin & Poutanen ,Päivi	Kulttuurikompassi
Skutnabb-Kangas,Tove	Vähemmistö, kieli, rasismi
Söderling, Ismo	Perheitä meiltä ja muualta
Talib,M	Monikulttuurinen koulu;haaste ja mahdollisuus
Talib,M	Toiseuden kohtaaminen koulussa. Opettajien uskomuksia maahanmuuttajaoppilaista
Van der Weger,Robert	Islam ja pyhän sodan juuret
Woods,Peter	Multicultural children in the early Years; creative teaching, Meaningful learning
Välivaara,Christine	Sadut ja draamapedagogiikka monikulttuurisessa päiväkodissa

Åström, Anna-Maria (toim)

Kulttuurien kohtaaminen käytännössä

Internet osoitteita

www.kaapeli.fi/mamu valtiollisia tai yksityisiä järjestöjä jotka toimivat maahanmuuttajien ja erityisesti pakolaisten hyväksi
www.evansville.edu tietoa kulttuureista ja maista
www.unesco.org

www.infipankki.fi
www.monika.st/kurdit.html

www.islamopas.com
www.islaam.com
www.muslimtents.com
www.futurnecity.com
www.religioustolerance.org
hindulaisuus

www.buddhalaisuus.fi buddalaisuus

www.ykliitto.fi tietoa konfliktien ehkäisystä
www.sipri.se
www.accord.org.za